

Pasvalio Petro Vileišio gimnazijos
4^c klasės mokinė
Ineta Leimontaitė

Išėjęs netenki teisės sugrįžti

Rašinys

Marius Katiliškis – unikali, savita, įvairiapusiška asmenybė, nepaprasto talento rašytojas. Jis išeivijos kūrėjas, ne savo noru pasitraukęs iš Tėvynės ir ramesnio gyvenimo išvykęs ieškoti į Ameriką. Lietuvoje paliko mylimą žmoną Elžę Avižonytę, kurią vedė mūsų krašte, Pasvalyje. Svarbiausia literatūrinio palikimo dalis sukurta išeivijoje, jo kūriniai persmelkti tėvynės ilgesio, pilni romantikos mylimiems žmonėms, nepamirštamai bei atmintyje įsismelkęs gimtojo kaimo vaizdas, juodos žemės kvapas. Išleistos knygos „Užuovėja“, „Prasilenkimo valanda“, „Išėjusiems negrįžti“ ir daugelis kitų kūrinių.

Būdamas išeivis, Marius Katiliškis pasaulio vaizdą regėjo su džiaugsmo, meilės atspalviais, o tėvynę prisiminė su ilgesiu bei nerimu. Jaunystėje išgyvenęs emigraciją rašytojas jautė gimtinės ilgesį, jos trauką.

Jis, dar mažas, su savo tėvais išsikėlė iš gimtojo Gruzdžių kaimo į Katiliškes, buvusias Žagarės valsčiuje, kad tėvai galėtų ūkininkauti nusipirktoje žemėje. Būsimasis rašytojas, Žagarėje baigęs mokslus, tarnavo kariuomenėje, o grįžęs įsidarbino Pasvalio bibliotekoje. Tačiau baigiantis karui turėjo palikti šią darbo vietą. Apie savo ir bendražygių pasitraukimą iš Lietuvos Marius Katiliškis aprašė autobiografiniame, turinčiame dienoraščio bruožų romane „Išėjusiems negrįžti“. Pasakotojas, kartu ir pagrindinis veikėjas, kaltina save, jaučia kaltę dėl to, kad apleido gimtąjį kraštą sunkiausiu metu, sunkią jam valandą. Kūrinyje rašytojas pateikia ir argumentų, kad teisingai pasielgė palikdamas tėvynę: juk tada gal būtų buvę lemta mirti kovoje, pajauti tremtinio dalią ar būti priklausomam nuo sovietinės valdžios. Vis dėlto šis poelgis nedavė ramybės sielai, vyko nuolatiniai prieštaravimai Mariaus Katiliškio vidiniame pasaulyje. Jis jautėsi išdavęs gimtąjį kraštą.

Daugelyje romanų kareiviai vaizduojami stiprūs, ryžtingi, pasiaukojantys tėvynės labai žmonės. Kareivis priima ateinančią mirtį, susitaiko su ja. Skirtingai nuo daugelio romanų, Mariaus Katiliškio kūrinyje „Išėjusiems negrįžti“ yra visiškai kitokia situacija. Kareivis tarnauja

svetimiems, niekinamas, žeminamas, panašiai kaip ir jo pavergta tėvynė. Jis nesistengia kovoti už save, pasiduoda aplinkinių spaudimui. Visa tai atitinka lietuvių situaciją.

Atsidūręs svetur, rašytojas suvokia, kokia jam brangi Lietuva. Palikęs tėvynę nebesupa gamta, namai, kurie skleidė šilumą, saugumą, rūpestį. Žmogaus pragyventas gyvenimas gimtajame krašte lieka už ribos, nebeturi prasmės, tęstinumo. Kaip bebūtų, atmintyje visada įsirežia tėvynės vaizdas. Tėvynės ilgesys, nė akimirksniu nenutrūkstantis vidinis ryšys lėmė Mariaus Katiliškio kūrybos kryptį ir pobūdį. Romano pavadinimas „Išėjusiems negrįžti“ tarsi primena žmonėms, kad jie, palikdami tėvynę, nebeturi teisės grįžti. Todėl jau nuo kūrinio pavadinimo iki jo pabaigos vyrauja neišsprendžiamas konfliktas – bėgimas ir žiūrėjimas atgal. Marius Katiliškis savo romane „Išėjusiems negrįžti“ perteikia emigranto realybę, nė kiek jos nepagražindamas.

Marius Katiliškis, palikęs Lietuvą, jos nepamiršo, ir tai atsispindi jo kūrinuose. Rašytojas leidžia lietuviams susipažinti su išgyvenimais, jausmais, kuriuos patiria žmogus, palikęs tėvynę. Sunki išėvio dalis neleido sukurti daug kūrinių, tačiau didžiausias dėmesys sutelkiamas į prieškarinį Lietuvą, kurią teko palikti, ir autoriui artimiausią kaimo gyvenimą, jo dvasinės ir materialinės kultūros apraiškas.